

Teemojen toteutus: ammatilliset oppilaitokset

ESIMERKKITAUUKOT

Teemojen toteutuksen ja kestävän kehityksen ohjelman rakentamisen tueksi on laadittu kestävän kehityksen kriteereihin perustuvat esimerkkitaulukot, joissa on kaikkiin teemalaatikon teemoihin liittyviä esimerkkejä teeman toteutuksesta oppilaitoksen arjessa ja opetuksessa, teemaan liittyvien toimintatapojen vakiinnuttamisesta sekä mahdollisista yhteistyötahoista. Taulukko toimii myös arvioinnin tukena määriteltäessä oppilaitoksen pisteytystä kriteerien 12-14 osalta. Näyttönä kriteerin mukaisesta toiminnasta voi olla jokin taulukossa mainittu esimerkki tai muu, laajuudeltaan ja vaikuttavuudeltaan esimerkkeihin rinnastettava aihe tai toimenpide. HUOM! Lista ei ole kaikenkattava ja sitä täydennetään uusilla auditoinneissa havaituilla ja oppilaitosten ehdottamilla hyvillä esimerkeillä.

Taulukoissa kuvataan seuraavia teemojen toteutukseen liittyviä esimerkkejä:

Kriteeri	Esimerkit toteutuksesta
• Kriteeri 12	<ul style="list-style-type: none"> Teeman toteutus opetuksessa ja arjessa Henkilöstön ja opiskelijoiden osallistuminen teeman toteutukseen
• Kriteeri 13	<ul style="list-style-type: none"> Vakiinnutettavat toimintatavat ja vakiinnuttamisen keinot Tekniset ratkaisut
• Kriteeri 14	<ul style="list-style-type: none"> Sidosryhmät

SISÄLLYS:

TEEMAT Ekologinen ja taloudellinen kestävyys	SIVU	TEEMAT Sosiaalinen ja kulttuurinen kestävyys	SIVU
Vastuulliset hankinnat ja kestävä kulutus (myös sosiaalinen ja kulttuurinen kestävyys)	2	Turvallisuus oppilaitoksessa (myös ekologinen kestävyys: kemikaalien ympäristöturvallisuus)	12
Jätteen synnyn ehkäisy ja kierrätys	4	Henkilöstön ja opiskelijoiden hyvinvointi	14
Energia ja vesi	6	Kiusaamisen ja syrjäytyminen ehkäisy	16
Kuljetukset ja liikkuminen	8	Opiskelijahuolto ja muu oppimisen tuki	18
Koulurakennuksen ja pihaympäristön hoito	9	Kulttuuriympäristö, tavat ja perinteet	20
Ravinto ja terveys (myös sosiaalinen ja kulttuurinen kestävyys)	10	Monikulttuurisuus ja kansainvälisyys	22

Osallistu esimerkkipankin kehittämiseen!

Teemasivujen kehittämiseksi toivomme oppilaitoksilta uusia ehdotuksia esimerkeiksi teemojen toteutuksesta kriteereissä 12, 13 ja 14. Esimerkkipankkiin voidaan hyväksyä ehdotuksia, jotka vastaavat laajuudeltaan ja vaikuttavuudeltaan sivuilla kuvattuja esimerkkejä. Lisäksi toivomme käyttäjiltä vinkkejä uusista hyvistä eri teemoihin liittyvistä linkeistä sekä kommentteja linkeistä, jotka eivät enää toimi.

Kommentteja voi lähettää osoitteeseen erkka.laininen@okka-saatio.com

Teemojen toteuttaminen (kriteeri 12)	Toimintatavat (kriteeri 13)	Vakiinnuttamisen keinoja (kriteeri 13)	Tekniset ratkaisut (kriteeri 13)	Sidosryhmät (kriteeri 14)
<p>Teema opetuksessa</p> <ul style="list-style-type: none"> Vaikuttaminen kestäväan kehitykseen hankintojen kautta ammatissa ja muussa elämässä Oman alan tuotteiden ekologinen selkäreppu ja elinkaari Ympäristö- ja energiamerkit ja vastuulliset tuotteet omalla alalla ja päivittäistavaroissa Materiaalien, koneiden ja laitteiden kierrätys omalla ammattialalla Vaatteiden ja tavaroiden uusiokäyttö Tutustuminen kierrätyskeskukseen Kohtuullisuus ja hankintojen tarpeellisuus <p>Teema oppilaitoksen arjessa</p> <ul style="list-style-type: none"> Oppilaitoksen yhteinen kestäväan kulutuksen teemapäivä tai kampanja Tavaroiden kierrätystori Ympäristöystävällisten ja vastuullisten tuotteiden hankkiminen oppilaitokseen Lähi- tai luomuruokateema ruokailussa 	<ul style="list-style-type: none"> Kestäväan kehityksen näkökulmien huomioon ottaminen hankinnoissa tai ympäristömerkittyjen tuotteiden valitseminen hankintalistalta Pysyvä/säännöllinen tavaroiden kierrätystori 	<ul style="list-style-type: none"> Kestäväan kehityksen ohjeet hankinnoista Kestäväan kehityksen kriteerien sisällyttäminen tarjouspyyntöihin Ympäristömerkittyjen tuotteiden merkitseminen käytössä olevien ja hankittavien materiaalien luetteloihin Henkilöstön perehdytys ympäristömerkittyihin tuotteisiin Kierrätystorin ilmoituspalstan perustaminen oppilaitoksen nettisivuille 	<ul style="list-style-type: none"> Kertakäyttökäsipyyhkeiden vaihtaminen kangasrullaan Reilun kaupan kahvi pysyväksi opettajanhuoneeseen Lähi- tai luomuruoka pysyväksi koulu-ruokailuun Kaikki oppilaitoksen paperituotteet ympäristömerkittyjä 	<ul style="list-style-type: none"> Koulutuksen järjestäjän hankintatoimi Kierrätyskeskus Ympäristöjärjestöt Tutkimuslaitokset 4H-järjestö Luonto- ja ympäristökoulut Yritykset ja työssäoppimispaikat

LAKISÄÄTEISET VAATIMUKSET, MÄÄRÄYKSET JA OHJEET:

- Hankintalainsäädäntö, valtioneuvoston periaatepäätös kestävien valintojen edistämisestä julkisissa hankinnoissa

KARTOITUSLOMAKKEITA

- Oppilaitosten ympäristösertifioinnin itsearvioinnin kysymyslistat (ylläpitotoiminnot): www.koulujaymparisto.fi > Teemojen valinta > Kartoitustyökaluja

LINKIT

Valtioneuvoston periaatepäätös kestävien valintojen edistämisestä julkisissa hankinnoissa (PDF)

Kestävien hankintojen toimintaohjelma (PDF)

Julkisten hankintojen ympäristöopas (PDF)

Julkisten hankintojen neuvontapalvelu

Julkisten ympäristöteknologiahankintojen neuvontapalvelu

Ympäristömerkit

Hymonet – hankintojen ympäristötietokanta

Vähemmästä enemmän ja paremmin - Kestävän kulutuksen ja tuotannon toimikunnan (KULTU) ehdotus kansalliseksi ohjelmaksi

Kuluttajaviraston Eko-ostajan opas

Reilun kaupan edistämisyhdistys

Ekologinen selkäreppu ja MIPS

Eettinen valinta (Suomen kuluttajaliitto)

Eettisten kuluttajien yhteisö

Luomutietopankki

Jätelaitosyhdistyksen ekotehokkuusneuvonta

Kestävä kehitys -verkkopalvelu (edu.fi)

Ammatillisen koulutuksen kestävä kehityksen verkkosivusto (edu.fi)

Vihreän lipun Kestävä kulutus -teema, linkkilista

Vihreä lippu -ohjelman osallistujille on tarjolla tukimateriaali, jossa vinkkejä nykytilan kartoituksen tekemisestä sekä teeman kytkemisestä opetukseen ja arkeen.

www.ymparisto.fi > Yritykset ja yhteisöt > Tuotteet ja hankinnat > Julkiset hankinnat

www.ymparisto.fi > Yritykset ja yhteisöt > Tuotteet ja hankinnat > Julkiset hankinnat

www.ymparisto.fi > Yritykset ja yhteisöt > Tuotteet ja hankinnat > Julkiset hankinnat > Julkisten hankintojen ympäristöopas

www.kunnat.net > Etusivu > Julkiset hankinnat

www.motiva.fi > Julkinen sektori > Julkiset hankinnat > Neuvontaa ympäristöteknologiahankintoihin

www.ymparistomerkki.fi

www.hymonet.com (käyttömaksullinen)

www.ymparisto.fi > Ympäristönsuojelu > kestävä kulutus ja tuotanto

www.kuluttajavirasto.fi/fi-FI/ekok

www.reilukauppa.fi

www.sll.fi/luontojaymparisto/kestava/mips

www.eettinenvalinta.fi

www.eettinenkuluttaja.net

www.luomu.fi

www.jly.fi/ekoteho

www.edu.fi/teemat/keke

www.edu.fi/ammattillinen/keke/index.htm

www.vihrealippu.fi/vihrealippu/teema_kest.htm

Teemojen toteuttaminen (kriteeri 12)	Toimintatavat (kriteeri 13)	Vakiinnuttamisen keinoja (kriteeri 13)	Tekniset ratkaisut (kriteeri 13)	Sidosryhmät (kriteeri 14)
<p>Teema opetuksessa</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kohtuullisuus ja hankintojen tarpeellisuus • Tuotteiden pakkaus • Materiaalien säästävä käyttö ja kierrätysmateriaalien käyttö omassa ammatissa • Opiskelijoiden tekemä jätekartoitus oppilaitoksessa tai työssäoppimispaikalla • Jätteiden lajittelun toteutus oppilaitoksessa ja lajittelun harjoittelu • Jätteiden lajittelun toteutus omalla ammattialalla ja työtehtävissä • Tuotteiden pitkäikäisyyden, korjattavuuden ja huollettavuuden merkitys • Tavaroiden uudelleenkäyttö ja materiaalien kierrätys • Tutustuminen jätteenkäsittelylaitokseen tai kierrätyskeskukseen • Asiantuntijoiden vierailut oppilaitokseen • Opiskelijoiden keke-ryhmä materiaalien kulutuksen ja lajittelun toimivuuden tarkkailijana 	<ul style="list-style-type: none"> • Paperia säästävä kopiointi ja tulostus • Sähköisen oppimateriaalin käyttöönotto laajasti ja suunnitelmallisesti sekä harjoitustöiden ja tehtävien palautus sähköisesti • Uuden jätteen lajittelukäytännön vakiinnuttaminen • Ongelmajätteiden lajittelu • Kierrätysmateriaalin käyttö ammatillisissa opinnoissa / taiteen ja kulttuurin opinnoissa • Vanhojen kalusteiden kierrätyksen toimintamalli 	<ul style="list-style-type: none"> • Tulostus- ja kopiointiohjeet, henkilöstön perehdytys, paperinkulutuksen seuranta ja tilastointi • Ohjeet sähköisen oppimateriaalin käytöstä • Oppimateriaalipankki sisäiseen verkkoon • Jätehuoltosuunnitelma ja lajitteluohjeet, henkilöstön ja opiskelijoiden perehdytys lajitteluun, jätemäärien seuranta ja tilastointi • Ongelmajätteiden säilytyspaikat, merkinnät, käsittelyn vastuut ja kirjanpito • Kierrätysmateriaalin käytön suunnittelu ja materiaalin hankintakanavien luominen • Kalusteiden tai tavaroiden kierrätysjärjestelmän organisointi: esim. kierrätyspiste tai varasto, tiedotus, kalusteiden listaus 	<ul style="list-style-type: none"> • Kertakäyttökäsi-pyyhkeiden vaihtaminen kangasrullaan • Sähköisen materiaalin käyttöä tukevat laiteratkaisut kuten videotykkien tai dokumenttikameroiden hankkiminen • Tietokoneiden varaaminen opiskelijoiden käyttöön • Lajitteluastioiden hankkiminen tai uusiminen • Kompostin hankkiminen • Jätepisteen uusiminen • Ongelmajätteiden säilytystilan perustaminen tai uusiminen 	<ul style="list-style-type: none"> • Koulutuksen järjestäjän kiinteistöpalvelut • Ruokapalveluiden ja siivouspalveluiden tuottaja • Jätehuoltoyhtiö • Kierrätyskeskus tai jätteenkäsittelylaitos • Kunnan ympäristötoimi • Ympäristöjärjestöt • Kodit ja vanhemmat • Urheilujärjestöt • 4H-järjestö • Luonto- ja ympäristökoulut • Yritykset ja työssäoppimispaikat

Teemojen toteuttaminen (kriteeri 12)	Toimintatavat (kriteeri 13)	Vakiinnuttamisen keinoja (kriteeri 13)	Tekniset ratkaisut (kriteeri 13)	Sidosryhmät (kriteeri 14)
<p>Teema oppilaitoksen arjessa</p> <ul style="list-style-type: none"> • Paperinsäästökampanja • Jäteteemapäivä: tietoa jätteen synnyn ehkäisystä ja kierrätyksestä, lajittelukilpailu ym. • Kierrätystori -tapahtuma • Lajittelujärjestelmän kehittäminen • Kaikista kertakäyttöastioista luopuminen • Ruokajätteen minimointi oppilaitosruokailussa 	<ul style="list-style-type: none"> • Pysyvä/säännöllinen tavaroiden kierrätystori • Opiskelijoiden keke-ryhmän toiminta jätteen synnyn ehkäisy ja kierrätys -teemassa 	<ul style="list-style-type: none"> • Kierrätystorin ilmoituspalstan perustaminen oppilaitoksen nettisivuille • Käytännöt keke-ryhmän valintaan, perehdytykseen ja toimintaan 		

LAKISÄÄTEISET VAATIMUKSET, MÄÄRÄYKSET JA OHJEET: Jätelaki ja kunnalliset jätehuoltomääräykset, kemikaalilainsäädäntö, ohjeet ongelmajätteiden käsittelystä

LOMAKKEITA TEEMAN KARTOITUKSEEN: Oppilaitosten ympäristösertifioinnin itsearvioinnin kysymyslistat (ylläpitotoiminnot): www.koulujaymparisto.fi > Teemojen toteutus > Kartoitustyökaluja

LINKIT

Fiksu tuottaa vähemmän jätettä (Helsingin Seudun Ympäristöpalvelut)

www.ytv.fi/FIN/fiksu

Jätelaitosyhdistyksen ekotehokkuusneuvonta

www.jly.fi/ekoteho

Jätealan kootut kansalliset säädökset (Jätelaitosyhdistys)

www.jly.fi > säädökset

Oman kunnan ympäristöhallinnon ja jätelaitosten tai jätehuoltoyhtiöiden sivuilta löytyvät kunnalliset jätehuoltomääräykset

Tietoa jätehuollosta, kierrätyksestä ja ongelmajätteistä (GarbageX -hanke)

www.garbagex.net

Tietoa ongelmajätteistä (Jätelaitosyhdistys)

www.ongelmajate.fi

Kuluttajaviraston Eko-ostajan opas, jätteet ja ympäristö

www.kuluttajavirasto.fi > Eko-ostajan opas > Jätteet ja ympäristö

Kestävä kehitys -verkkopalvelu (edu.fi)

www.edu.fi/teemat/keke

Ammatillisen koulutuksen kestävä kehityksen verkkosivusto (edu.fi)

www.edu.fi/amatillinen/keke/index.htm

Vihreän lipun Jätteiden vähentäminen -teema, linkkilista

www.vihrealippu.fi/vihrealippu/teema_jatt.htm

Vihreä lippu -ohjelman osallistujille on tarjolla tukimateriaali, jossa vinkkejä nykytilan kartoituksen tekemisestä sekä teeman kytkemisestä opetukseen ja arkeen.

Teemojen toteuttaminen (kriteeri 12)	Toimintatavat (kriteeri 13)	Vakiinnuttamisen keinoja (kriteeri 13)	Tekniset ratkaisut (kriteeri 13)	Sidosryhmät (kriteeri 14)
<p>Teema opetuksessa</p> <ul style="list-style-type: none"> • Energiantuotantomuotojen ympäristönäkökohdat • Suomen energiankulutus • Energia ja ilmastonmuutos • Energian/vedenkulutus oman ammattialan työympäristössä ja työtehtävissä, energian/veden säästötavat • Energian/vedenkulutus ja energian/veden säästötavat oppilaitoksessa ja kotona • Opiskelijoiden tekemät kulutusmittaukset tai kartoitukset oppilaitoksessa ja kotona • Veden käyttö ja riittävyys meillä ja muualla maailmassa • Veden laadun mittaukset ja seuranta • Tutustuminen voimalaitokseen • Opiskelijoiden keke-ryhmän toiminta oppilaitoksen energian ja vedensäästössä • Asiantuntijoiden vierailut oppilaitokseen <p>Teema oppilaitoksen arjessa</p> <ul style="list-style-type: none"> • Energiansäästöviikko • Teemapäivät • Näyttelyt • Tilojen lämpötilojen tarkkailu ja säätäminen • Valojen ja tietokoneiden sammuttaminen • Tarpeettoman vedenkulutuksen minimointi • Oikein toteutettu tuuletus • Energiansäästölamppujen käyttöönotto 	<ul style="list-style-type: none"> • Valojen ja tietokoneiden sammuttaminen sekä tarpeettoman vedenkulutuksen vähentäminen (keittiö, työtilat, luokat, WC:t, suihkut) • Energian- tai vedenkulutuksen seuranta ja poikkeamiin puuttuminen • LVI-laitteiden kunnon seuranta ja huolto • Vettä ja energiaa säästävien työtapojen käyttö oppilaitoksen keittiössä ja siivouksessa • Opiskelijoiden keke-ryhmän toiminta energia- ja vesiteemassa 	<ul style="list-style-type: none"> • Energian- ja vedensäästöohjeet, henkilöstön ja opiskelijoiden perehdytys • Energian- ja vedenkulutuksen seurantajärjestelmä, vastuut ja toimintatavat kulutuspoikkeamiin puuttumisesta • Energian- ja vedenkulutustietojen tilastointi oppilaitoksessa • LVI-laitteiden huoltokirja tai kiinteistönhallintajärjestelmä • Ohjeet keittiön ja siivouksen veden- ja energiansäästöön, henkilöstön perehdytys • Käytännöt keke-ryhmän valintaan, perehdytykseen ja toimintaan 	<ul style="list-style-type: none"> • Energiakatselmuksen toteuttaminen ja kehittämissuunnitelma • Liiketunnistimella varustettujen tai energiaa säästävien valaisinten hankkiminen • Siirtyminen ekoenergian käyttöön sähkössä tai lämmityksessä • Vettä säästävien vesikalusteiden hankinta • Energiaa säästävien koneiden tai laitteiden hankinta (esim. tietokoneet, keittiön kylmälaitteet, pesukoneet ja uunit) • Kiinteistöhallinta-järjestelmän käyttöönotto 	<ul style="list-style-type: none"> • Koulutuksen järjestäjän kiinteistöpalvelut • Ruokapalveluiden ja siivouspalveluiden tuottaja • Voimalaitos / energiayhtiö • Motiva • Tutkimuslaitokset (esim. VTT, yliopistot) • Ympäristöviranomaiset (kunta, aluehallinto) • Vesiensuojeluyhdistys • Ympäristöjärjestöt • 4H-järjestö • Luonto- ja ympäristökoulut • Yritykset ja työssäoppimispaikat

LAKISÄÄTEISET VAATIMUKSET, MÄÄRÄYKSET JA OHJEET: Valtioneuvoston periaatepäätös kestävien valintojen edistämisestä julkisissa hankinnoissa (2009)

KARTOITUSLOMAKKEITA

Oppilaitosten ympäristösertifioinnin itsearvioinnin kysymyslistat (ylläpitotoiminnot): www.koulujaymparisto.fi > Teemojen toteutus > Kartoitustyökaluja

LINKIT

Valtioneuvoston periaatepäätös kestävien valintojen edistämisestä julkisissa hankinnoissa

Motiva

Energiaa -opetuspaketti (Taloudellinen tiedotustoimisto TAT)

Koti ja sähkö (Energiateollisuus ry)

Energia ja ilmastonmuutos (Suomen luonnonsuojeluliitto)

Tietoa ilmastonmuutoksesta (kansalaisjärjestöjen ilmastonmuutossivut)

Ilmatieteenlaitoksen ilmastonmuutossivut

Suomen vesiensuojeluyhdistysten liitto

(mm. tiedot alueellisista vesiensuojeluyhdistyksistä)

Suomen luonnonsuojeluliiton vesiensuojelusivut

WWF:n meret ja sisävedet -sivusto

Ympäristöhallinnon tietosivut vesiensuojelusta

Ohjeet vesistötarkkailuun (ympäristöhallinto)

Vesiteema (kehityskysymykset ja globaalikasvatus, ulkoministeriö)

Kuluttajaviraston Eko-ostajan opas, energia ja vesi

Kestävä kehitys -verkkopalvelu (edu.fi)

Ammatillisen koulutuksen kestävän kehityksen verkkosivusto (edu.fi)

EGS – Energy, Education, Governance, Schools -hanke

Vihreän lipun Energia-teema, linkkilista

Vihreän lipun Vesi-teema, linkkilista

Vihreä lippu ohjelman osallistujille tarjolla tukimateriaali, jossa vinkkejä nykytilan kartoituksen tekemisestä sekä teemojen kytkemisestä opetukseen ja arkeen

www.ymparisto.fi > Yritykset ja yhteisöt > Tuotteet ja hankinnat > Julkiset hankinnat

www.motiva.fi

www.tat.fi/fi/koulut/energia/sisallys.htm

www.energia.fi/fi/sahko/kotijasahko

www.sll.fi/luontojaymparisto/energiajailmastonmuutos

www.ilmasto.org

www.fmi.fi/ilmastonmuutos

www.vesiensuojelu.fi

www.sll.fi/luontojaymparisto/vesistot

www.wwf.fi/ymparisto/meret_sisavedet

www.ymparisto.fi > Ympäristönsuojelu > Vesiensuojelu

www.ymparisto.fi > Pro Saaristomeri > Osallistuminen >

Ohjeita omatoimiseen vesistöseurantaan

<http://global.finland.fi> > Globaalikasvatus > Aineistot kouluille > Maailman taustat > Vesi (2/2009)

www.kuluttajavirasto.fi > Eko-ostajan opas > Energia ja vesi

www.edu.fi/teemat/keke

www.edu.fi/ammattillinen/keke/index.htm

www.egs-project.eu

www.vihrealippu.fi/vihrealippu/teema_ener.htm

www.vihrealippu.fi/vihrealippu/teema_vesi.htm

Teemojen toteuttaminen (kriteeri 12)	Toimintatavat (kriteeri 13)	Vakiinnuttamisen keinoja (kriteeri 13)	Tekniset ratkaisut (kriteeri 13)	Sidosryhmät (kriteeri 14)
<p>Teema opetuksessa</p> <ul style="list-style-type: none"> Eri liikkumismuotojen ympäristövaikutukset ja vähäpäästöiset kulkutapavalinnat Oman ammattialan logistiikka ja kuljetusten ympäristövaikutusten vähentäminen Omaan työhön liittyvien kuljetusten ja liikkumisen järjestäminen ympäristöä säästävällä tavalla Eri liikennevälinein tehdyn lomamatkan hiilidioksidipäästöjen vertailu päästölaskurilla Asiantuntijoiden vierailut oppilaitokseen <p>Teema oppilaitoksen arjessa</p> <ul style="list-style-type: none"> Koulumatkat liikkuen -kampanja tai "pistekilpailu" Teemapäivä tai näyttely liikenteen ympäristövaikutuksista Taloudellisen ajotavan koulutus henkilöstölle 	<ul style="list-style-type: none"> Toimiva ja laajasti käytössä oleva henkilöstön kimppakyytijärjestelmä Vuosittainen kampanjaviikko tai lukuvuoden kestävä "pistekilpailu" koulu- ja työmatkojen kulkemiseksi jalan tai pyörällä Julkisten kulkuvälineiden käyttäminen sekä bussi- ja junaliikenteen suosiminen lentoliikenteeseen nähden virkamatkoilla 	<ul style="list-style-type: none"> Käytännöt kimppakyytien sopimisesta Kampanjan tai pistekilpailun sisällyttäminen oppilaitoksen vuosisuunnitelmiin Matkustusohjeet virkamatkoille, toteutumisen seuranta 	<ul style="list-style-type: none"> Ympäristönäkökohtien huomioon ottaminen oppilaitoksen ajoneuvojen hankinnassa Pyörätelineiden hankinta oppilaitoksen pihalle 	<ul style="list-style-type: none"> Motiva Ympäristöjärjestöt 4H-järjestö Autokoulut Koulutuksen järjestäjä Kodit ja vanhemmat

KARTOITUSLOMAKKEITA: Oppilaitosten ympäristösertifioinnin itsearvioinnin kysymyslistat (ylläpitotoiminnot): www.koulujaymparisto.fi > Teemojen toteutus > Kartoitustyökaluja

LINKIT

Motivan liikennesivut

www.motiva.fi/liikenne

Kestävän liikkumisen sivusto

www.kulku.fi

Ekoautoiluvivut (Ajoneuvohallintokeskus)

www.ake.fi/AKE/Ekoautoilu

Kuluttajaviraston Eko-ostajan opas, liikenne

www.kuluttajavirasto.fi > Eko-ostajan opas > Liikenne

Suomen liikenteen pakokaasupäästöt ja energiankulutus (VTT)

<http://lipasto.vtt.fi>

Laskureita liikkumisen ympäristövaikutuksista

www.kulku.info/kuljesuomessa/laskuritjapelit.shtml

Kestävä kehitys -verkkopalvelu (edu.fi)

www.edu.fi/teemat/keke

Ammatillisen koulutuksen kestävän kehityksen verkkosivusto (edu.fi)

www.edu.fi/ammattillinen/keke/index.htm

Teemojen toteuttaminen (kriteeri 12)	Toimintatavat (kriteeri 13)	Vakiinnuttamisen keinoja (kriteeri 13)	Tekniset ratkaisut (kriteeri 13)	Sidosryhmät (kriteeri 14)
<p>Teema opetuksessa</p> <ul style="list-style-type: none"> Opiskelijoiden tekemä oppilaitoksen pihan/tilojen kartoitus ja esteettömän/viihtyisän pihan/tilojen suunnittelu Opiskelijat tekevät ympäristöaideteoksia pihalle tai oppilaitoksen sisätiloihin <p>Teema oppilaitoksen arjessa</p> <ul style="list-style-type: none"> Koulupihatalkoot Oppilaitos viihtyisämmäksi -teemapäivä Opiskelijoiden ja ryhmien vastuuttaminen oppilaitosympäristön viihtyisyyden ylläpidosta 	<ul style="list-style-type: none"> Koulupihatalkoot Opiskelijat pitävät huolta oppilaitoksen työtilojen siisteydestä ja viihtyisyydestä 	<ul style="list-style-type: none"> Pihatalkoiden vakiinnuttaminen vuosittaiseksi tapahtumaksi oppilaitoksen vuosisuunnitelmassa Vastuualueiden määrittely opiskelijoille/ryhmille, kiertävän vastuun järjestelmä 	<ul style="list-style-type: none"> Oppilaitoskiinteistön kuntokartoituksen toteuttaminen ja parannussuunnitelma Kiinteistön korjaukset Viihtyisyyttä lisäävän sisutuksen toteuttaminen, viherkasvien hankinta Toimintanurkkausten perustaminen teemaryhmille oppilaitoksen tiloihin Opiskelijoiden tekemät taideteokset oppilaitoksen pihalla tai sisätiloissa Koulupihan ja -tilojen esteettömyyttä tukevat ratkaisut Istutukset oppilaitoksen pihamaalle Liikuntapaikkoja ja -välineitä koulupihalle 	<ul style="list-style-type: none"> Koulutuksen järjestäjä 4H-järjestö Kuvataiteen ammatillaiset

KARTOITUSLOMAKKEITA

Oppilaitosten ympäristösertifioinnin itsearvioinnin kysymyslistat (ylläpitotoiminnot): www.koulujaymparisto.fi > Teemojen toteutus > Kartoitustyökaluja
 Kestävän kehityksen kriteerien ja ohjelmien maastouttaminen -hankkeen kartoituslomakkeet: www.koulujaymparisto.fi > Teemojen toteutus > Kartoitustyökaluja
 Kerro koulustasi -sivusto (kysymyksiä kouluympäristön kartoittamiseen): www.edu.fi/projektit/tammi/kerrokoulustasi

LINKIT

Koulupihan mahdollisuudet (Mannerheimin lastensuojeluliitto, 2003)

Koulupihan suunnittelusta tietoa Viherympäristöliiton sivuilla

Kerro koulustasi -sivusto (Suomen Tammi)

Vihreän lipun Lähiympäristö -teema, linkkilista

Vihreä lippu -ohjelman osallistujille tarjolla tukimateriaali, jossa vinkkejä nykytilan kartoituksen tekemisestä sekä teemojen kytkemisestä opetukseen ja arkeen.

www.mll.fi/julkaisut/verkkojulkaisut

www.vyl.fi

www.edu.fi/projektit/tammi/kerrokoulustasi

www.ymparistokasvatus.fi/vihrealippu/teema_lahi.htm

Teemojen toteuttaminen (kriteeri 12)	Toimintatavat (kriteeri 13)	Vakiinnuttamisen keinoja (kriteeri 13)	Tekniset ratkaisut (kriteeri 13)	Sidosryhmät (kriteeri 14)
<p>Teema opetuksessa</p> <ul style="list-style-type: none"> Ruuantuotannon ympäristö-, sosiaaliset- ja kulttuuriset vaikutukset Terveys- ja ravitsemuskasvatus opetuksessa (liikunta ja terveystieto; terveys, turvallisuus ja toimintakyky elinikäisen oppimisen avaintaitona) Oppilaitos- ja paikkakuntakohtaiset terveyteen liittyvät kysymykset Opiskelijoiden osallistuminen oppilaitoksen työympäristön terveellisyyssuunnitelman tekemiseen Päihdeohjelmat (esim. Lions Quest, Smokefree Class) <p>Teema oppilaitoksen arjessa</p> <ul style="list-style-type: none"> Tupakoinnin ja päihteiden vastaiset kampanjat / teemapäivät Liikuntapäivät tai retket Välitunti liikunnan aktivointi Terveellisen ruuan teematapahtumat Luomuruoka oppilaitoksen ruokailussa, ekologiset ruokavalinnat vuodenaikojen mukaan Mahdollisuus terveellisten välipalojen nauttimiseen Koulumatkat liikkuen -kampanja Liikunta/harrastekerhotoiminnan käynnistäminen Työympäristön terveellisyyden kartoitus (esim. valaistus, lämpötila, melu, sisäilman laatu, ergonomia) 	<ul style="list-style-type: none"> Käytännöt tupakoinnin ja päihteiden käytön ehkäisemiseksi Vuosittaiset liikuntapäivät ja terveyden edistämisen teemapäivät TAI Vuosittainen kampanjaviikko tai lukuvuoden kestävä "pistekilpailu" koulu- ja työmatkojen kulkemiseksi jalan tai pyörällä Toimintamallit välitunti liikunnan aktivoimiseksi Liikunta- ja harrastekerhotoiminta Oppilaitoksen vuosittainen terveys- ja hyvinvointisuunnitelma osana kestävän kehityksen ohjelmaa 	<ul style="list-style-type: none"> Tupakointia ja päihteiden käyttöä koskevien määräysten kirjaaminen järjestysääntöihin, sääntöjen noudattamisen seuranta ja valvonta Teemapäivien ja kampanjoiden kirjaaminen oppilaitoksen vuosisuunnitelmaan Välituntiliikunnan aktivoinnin toimintamallit ja vastuhenkilöt Kerhotoiminnan resursointi ja vastuhenkilöt Oppilaitosyhteisön terveyden edistämisen ja ohjelman toteutuksen koordinointi esim. oppilashuoltoryhmän toimesta Työympäristön terveellisyyden seuranta säännöllisin kyselyin ja mittauksin 	<ul style="list-style-type: none"> Työympäristön terveellisyyden kartoitus ja parannustoimet (mm. valaistus, lämpötila, sisäilman laatu, melu, ergonomiset tekijät) Välituntiliikuntaa edistävien välineiden hankinta 	<ul style="list-style-type: none"> Liikunta- ja raittiusjärjestöt Poliisi 4H-järjestö Marttaliitto Koulutuksen järjestäjä Opiskelijaterveydenhuolto Työterveyshuolto Terveystarkastaja Työsuojelutarkastaja Koulutuksen järjestäjän tekniset palvelut

LAKISÄÄTEISET VAATIMUKSET, MÄÄRÄYKSET JA OHJEET:

- Laki toimenpiteistä tupakoinnin vähentämiseksi, alkoholilaki, huumausainelaki, työturvallisuuslaki, terveydensuojelulaki, oppilaitoslainsäädäntö

KARTOITUSLOMAKKEITA

- Terveyttä edistävän koulun tarkistuslista (Terveyden edistämisen keskus): www.health.fi > toiminta > koulun terveyden edistäminen > toimintamalleja koulun terveyden edistämiseen

LINKIT

Ruuantuotannon ilmastovaikutukset (Suomen Luonnonsuojeluliitto)

Kuluttajaviraston Eko-ostajan opas, elintarvikkeet

Terveellinen ravinto (Finfood - Suomen Ruokatieto ry)

Ravinto – terveys – liikunta (Sydänliitto ja Diabetesliitto)

Aitoja makuja -hakupalvelu (Aitoja makuja -hanke)

Tietoa terveydestä (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos)

Suomen liikunta ja urheilu (liikunta- ja urheilujärjestöt)

Koululiikunnan edistäminen (Nuori Suomi)

Koulun terveyden edistäminen (Terveyden edistämisen keskus)

Terveyttä edistävä koulu -ideapankki (Euroopan terveet koulut -ohjelma)

Elämänpeli "Eveli" (Terveyden edistämisen keskus)

Ehkäisevän päihdetyön materiaalipankki (Terveyden edistämisen keskus)

Terveysaineistot -tietokanta (Terveyden edistämisen keskus)

Tupakkaverkko (Terveyden edistämisen keskus)

Lions Quest (Suomen Lions-liitto ry)

Savuton koulu (Terveys ry)

Ehkäisevä päihdetyö (Mannerheimin lastensuojeluliitto)

Työympäristön terveellisyys (Työturvallisuuskeskus)

Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen ammatillisissa oppilaitoksissa

Opiskeluterveydenhuollon opas (Sosiaali- ja terveysministeriö)

Terveysliikunta (edu.fi)

www.sll.fi/luontojaymparisto/energiajailmastomuutos/ilmasto-lautasella

www.kuluttajavirasto.fi > Eko-ostajan opas > Elintarvikkeet

www.ruokatieto.fi

www.pienipaatospaivassa.fi

www.aitojamakuja.fi

www.ktl.fi/portal/suomi/tietoa_terveydesta/elintavat

www.slu.fi

www.nuorisuomi.fi/koulu

www.tekry.fi > toiminta > koulun terveyden edistäminen

www.health.fi/enhps/ideapankki/index.html

www.tekry.fi > pelit & portaalit

<http://ep-materiaalit.dav.fi>

<http://terveysaineisto.dav.fi>

www.tupakkaverkko.fi

www.lions.fi/quest.htm

www.smokefree.fi

www.mll.fi/kasvattajille/ept

www.tyoturva.fi > Työsuojelu työpaikoilla

www.oph.fi/julkaisut/2009/hyvinvoinnin_ja_terveyden_edistaminen_ammattillisissa_oppilaitoksissa

www.stm.fi/julkaisut/nayta/_julkaisu/1058703#fi

www.edu.fi > Ammatillinen peruskoulutus > Yhteiset painotukset ja ydiosaaminen > Terveysliikunta

Teemojen toteuttaminen (kriteeri 12)	Toimintatavat (kriteeri 13)	Vakiinnuttamisen keinoja (kriteeri 13)	Tekniset ratkaisut (kriteeri 13)	Sidosryhmät (kriteeri 14)
<p>Teema opetuksessa</p> <ul style="list-style-type: none"> Opiskelijoiden osallistuminen tilojen ja työympäristön turvallisuuskartoitukseen Eri tilojen turvallisuusohjeiden läpikäynti opetuksen yhteydessä Oppilaitoksen paloturvallisuus Ensiaputaidot Oman ammatin työturvallisuusasiat Työturvallisuus työssäoppimisessa Kemikaaliturvallisuus oppilaitoksen työtiloissa ja oman ammatin työtehtävissä (myös ympäristöturvallisuuden näkökulma) Turvallisuus liikenteessä (liikennesäännöt, mopoilu, pyöräily, päihteet ja liikenne, riskien hallinta liikenteessä) <p>Teema oppilaitoksen arjessa</p> <ul style="list-style-type: none"> Teematapahtumat (esim. työturvallisuus, liikenneturvallisuus, ensiapu) Turvallisuusohjeistuksen parantaminen ja vastuiden selkeyttäminen Ongelmajätteiden ja kemikaalien säilytystilojen ja ohjeistuksen kehittäminen Koneiden ja laitteiden käyttöturvallisuuden sekä työtilojen turvallisuusratkaisujen parantaminen Poistumisharjoitukset Vierailevat asiantuntijat (esim. työelämän tai ammattijärjestöjen edustajat, palo- ja 	<ul style="list-style-type: none"> Määritellyt turvalliset toimintatavat ja yhteisesti sovitut pelisäännöt oppilaitoksen eri tiloissa toimimiseen <ul style="list-style-type: none"> Säännölliset poistumisharjoitukset 	<ul style="list-style-type: none"> Turvallisuuteen, hätätilanteisiin ja työsuojeluun liittyvät suunnitelmat ja ohjeet Henkilöstön ja opiskelijoiden perehdytys ohjeisiin ja toimintatapoihin eri työympäristöissä Suunnitelmien ja ohjeiden toteutumisen seuranta ja niiden päivittäminen Turvallisuusvastaavan nimeäminen oppilaitokseen Ohjeet opettajien valvontavastuusta Opettajien perehdytys valvontaan Turvallisuusohjeiden ja tärkeiden tietojen kokoaminen yhteen Ohjeiden noudattamisen valvonta ja vastuut Toimintaohjeet tapaturmien ja hätätilanteiden varalle Tapaturmien ja läheltä piti - tilanteiden seuranta ja tilastointi Henkilöstön liikenneturvallisuuskoulutus, työturvallisuuskoulutus tai ensiapukoulutus <ul style="list-style-type: none"> Poistumisharjoitusten kirjaaminen vuosisuunnitelmaan 	<ul style="list-style-type: none"> Pihaympäristön ja tilojen turvallisuuskartoitus ja turvallisuutta parantavat ratkaisut Oppilaitoksen pihan liikennejärjestelyjen turvallisuuden parantaminen Koneiden ja laitteiden turvallisuusratkaisujen parantaminen Suojavarusteiden ja ensiapuvälineiden hankinta Ongelmajätteiden ja kemikaalien säilytystilojen tekniset suojaratkaisut Sammutusvälineiden hankinta Kulunvalvontajärjestelmän käyttöönotto Valvontakameroiden asennus 	<ul style="list-style-type: none"> Työsuojelutarkastaja Koulutuksen järjestäjä Liikenneturvan aluetoimistot SPR Palo- ja pelastusviranomaiset

pelastus-viranomaiset, SPR:n edustajat)

LAKISÄÄTEISET VAATIMUKSET, MÄÄRÄYKSET JA OHJEET:

- Työturvallisuuslaki, pelastuslaki, oppilaitoslainsäädäntö, tutkintojen perusteet

KARTOITUSLOMAKKEITA

- Sosiaalisesti kestävä työympäristö kouluissa ja oppilaitoksissa -kartoituslomake (OKKA-säätiö ja Suomen ympäristöopisto SYKLI): www.koulujaymparisto.fi > Teemojen valinta > Kartoitustyökaluja
- Kestävän kehityksen kriteerien ja ohjelmien maastouttaminen -hankkeen kartoituslomakkeet: www.koulujaymparisto.fi > Teemojen valinta > Kartoitustyökaluja
- Työympäristön vaarojen selvittäminen ja riskien arviointi (Työturvallisuuskeskus): www.tyoturva.fi > Työsuojelu työpaikoilla > Vaarojen selvittäminen ja riskien arviointi

LINKIT

Liikenneturvan liikennekasvatus -sivusto

www.liikenneturva.fi/www/fi/liikennekasvatus/index.php

Sosiaalinen kestävyys ja työsuojelu oppilaitoksissa -hanke

www.koulujaymparisto.fi/soskeke_hanke.htm

Työympäristön turvallisuus (Työturvallisuuskeskus)

www.tyoturva.fi > Työsuojelu työpaikoilla

Koulujen turvallisuus (Kuntatiedon keskus)

www.kunnat.net > Opetus ja kulttuuri > Oppilas- ja opiskelijahuolto sekä koulukuljetukset > Koulujen turvallisuus

Turvanetti (edu.fi)

www.edu.fi > Perusopetus > Aihekokonaisuudet > Turvallisuus ja liikenne > Turvanetti

Opiskeluterveydenhuollon opas (Sosiaali- ja terveysministeriö)

www.stm.fi/julkaisut/nayta/_julkaisu/1058703#fi

Teemojen toteuttaminen (kriteeri 12)	Toimintatavat (kriteeri 13)	Vakiinnuttamisen keinoja (kriteeri 13)	Tekniset ratkaisut (kriteeri 13)	Sidosryhmät (kriteeri 14)
<p>Teema opetuksessa</p> <ul style="list-style-type: none"> Hyvinvoinnin osatekijät, elämänhallinta Omasta ja muiden hyvinvoinnista huolehtiminen Työkyvyn ylläpito ja työssä jaksaminen <p>Teema oppilaitoksen arjessa</p> <p><i>Opiskelijoiden hyvinvointi</i></p> <ul style="list-style-type: none"> Yhteisesti sovittujen käytöstepojen laatiminen Kiusaamisen ehkäisyn kampanjat Tilojen viihtyisyyden kartoitus ja parannustoimenpiteet Opiskelijoiden kuulemisen ja osallistumisen käytäntöjen kehittäminen Ilmapiiirin, avoimuuden ja yhteistoiminnallisuuden kehittämistä edistävät toimintatavat Oppilaskuntatoiminnan käynnistäminen tai aktivointi Varhaisen puuttumisen käytäntöjen kehittäminen Tutortoiminnan käynnistäminen <p><i>Henkilöstön hyvinvointi</i></p> <ul style="list-style-type: none"> Yhteisten työsuunnittelukäytäntöjen kehittäminen Henkilöstön tasa-arvoa, yhdenvertaisuutta ja syrjinnän ehkäisyä edistävät toimintamallit Kehityskeskustelujen käyttöönotto Opettajien työhyvinvointikampanjat ja virkistyspäivät Yhteisen työpaikkaliikunnan aktivointi 	<ul style="list-style-type: none"> Yhteisesti hyväksytyt hyvinvoinnin edistämisen periaatteet (hyvinvointisopimus) Varhaisen puuttumisen käytännöt opiskelijoiden ongelmiin (mm. oppimisvaikeudet, psykososiaaliset ongelmat ja poissaolot) Toimiva oppilaskunta Toimintamallit ja tukiverkosto, joiden avulla työntekijä saa välitöntä apua ongelmatilanteissa (esim. epäasiallinen kohtelu, työuupumus, sairaudet, ihmissuhteet, päihteiden käyttö, mielenterveysongelmat, ym.) Toimiva kehityskeskustelukäytäntö Ennaltaehkäisevä työsuojelutoiminta osana oppilaitoksen toimintakulttuuria 	<ul style="list-style-type: none"> Opiskelijoiden ja henkilöstön yhteisen hyvinvointisopimuksen laatiminen ja päivittäminen sekä sen käsittely em. ryhmien kanssa Varhaisen puuttumisen toimintamallin kirjaaminen ja mallin käsittely yhdessä henkilöstön ja opiskelijahuoltoryhmän kesken Oppilaskunnan valintakäytäntö, ohjaava opettaja, tiedotus toiminnasta, käytännöt oppilaskunnan kuulemiseen ja esitysten käsittelyyn, oppilaskunnan edustus johto- ja suunnitteluryhmissä Työntekijän ongelmien tukimallin kirjaaminen ja siitä tiedottaminen Kehityskeskustelun toimintamallin kirjaaminen ja siitä tiedottaminen Oppilaitoksen terveys- ja hyvinvointisuunnitelma tai työsuojelun toimintaohjelma osana kestävän kehityksen ohjelmaa 	<ul style="list-style-type: none"> Toimenpiteet työtilojen ja -olosuhteiden terveellisyyden ja turvallisuuden parantamiseksi 	<ul style="list-style-type: none"> Koulutuksen järjestäjä Opiskelijaterveydenhuolto Sosiaali- ja terveystoimi Työterveyshuolto Vanhemmat

LAKISÄÄTEISET VAATIMUKSET, MÄÄRÄYKSET JA OHJEET: Laki miesten ja naisten välisestä tasa-arvosta, yhdenvertaisuuslaki, työturvallisuuslaki, työterveyshuoltolaki, laki ammatillisesta koulutuksesta

KARTOITUSLOMAKKEITA

- Sosiaalisesti kestävä työympäristö kouluissa ja oppilaitoksissa -kartoituslomake (OKKA-säätiö ja Suomen ympäristöopisto SYKLI): www.koulujaymparisto.fi > Teemojen toteutus > Kartoitustyökaluja
- Kestävän kehityksen kriteerien ja ohjelmien maastouttaminen -hankkeen kartoituslomakkeet: www.koulujaymparisto.fi > Teemojen toteutus > Kartoitustyökaluja
- Työympäristön vaarojen selvittäminen ja riskien arviointi (Työturvallisuuskeskus): www.tyoturva.fi > Työsuojelu työpaikoilla > Vaarojen selvittäminen ja riskien arviointi

LINKIT

Tukioppilastoiminta ja kummitoiminta (Mannerheimin lastensuojeluliitto)

www.mll.fi/kasvattajille

Oppilaiden, henkilöstön ja vanhempien hyvinvointisopimus (Piispanlähden koulu)

www.kaarina.fi/koulut/piispanlahde/oppilashuolto/fi_FI/hyvinvointi

Sosiaalinen kestävyys ja työsuojelu oppilaitoksissa -hanke

www.koulujaymparisto.fi/soskeke_hanke.htm

Opiskelijahuolto (edu.fi)

www.edu.fi > Ammatillinen peruskoulutus > Opiskelijahuolto

Työhyvinvointi (Työturvallisuuskeskus)

www.tyoturva.fi

Koulun terveyden edistäminen (Terveyden edistämisen keskus)

www.tekry.fi > toiminta > koulun terveyden edistäminen

Koulun hyvinvointiprofiili (edu.fi)

<http://www2.edu.fi/hyvinvointiprofiili>

Koulun hyvinvoinnin kuvaaminen (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos)

<http://info.stakes.fi/kouluterveyskysely/FI/tietoa/kouluyhteiso/kuvaaminen.htm>

Osallistuva oppilas, yhteisöllinen koulu (opetusministeriö)

tallennettavissa sivulta www.minedu.fi > Koulutus > Kouluhuvinvoinnin kehittäminen

Nuorten osallisuushankkeen hyvät käytännöt (Opetushallitus)

www.oph.fi/julkaisut/2006/nuorten_osallisuushankkeen_hyvat_kaytannot

Osallistavaa koulua rakentamassa (Opetushallitus)

www.oph.fi/julkaisut/2005/osallistavaa_koulua_rakentamassa

Varhaista tukea koulun arkeen (opetusministeriö)

tallennettavissa sivulta www.minedu.fi > Koulutus > Kouluhuvinvoinnin kehittäminen

Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen ammatillisissa oppilaitoksissa

www.oph.fi/julkaisut/2009/hyvinvoinnin_ja_terveyden_edistaminen_ammattillisissa_oppilaitoksissa

Opiskeluterveydenhuollon opas (Sosiaali- ja terveysministeriö)

www.stm.fi/julkaisut/nayta/_julkaisu/1058703#fi

Työsuojelun toimintaohjelma (Työturvallisuuskeskus)

www.tyoturva.fi > Työsuojelu työpaikoilla

Teemojen toteuttaminen (kriteeri 12)	Toimintatavat (kriteeri 13)	Vakiinnuttamisen keinoja (kriteeri 13)	Tekniset ratkaisut (kriteeri 13)	Sidosryhmät (kriteeri 14)
<p>Teema opetuksessa</p> <ul style="list-style-type: none"> • Erilaisuuden ja ihmisoikeuksien käsittely opetuksessa • Kiusaamistilanteiden käsittely • Keskustelut, roolipelit, näytelmät ym. <p>Teema oppilaitoksen arjessa</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vertaissovittelun käynnistäminen • Yhteisten kiusaamista ehkäisevien sääntöjen laatiminen • Tutortoiminnan käynnistäminen • Välituntivalvonnan tehostaminen • Kerhotoiminta • Opiskelijoiden palkitseminen muiden huomioon ottamisesta ja hyvistä teoista • Tuki oppimisvaikeuksista kärsiville • Erityisoppilaiden tasavertaiset osallistumisen mahdollisuudet oppilaskuntaan ja muihin ryhmiin, ym. 	<ul style="list-style-type: none"> • Kiusaamisen ehkäisyn käytännöt <hr/> <ul style="list-style-type: none"> • Vertaissovittelutoiminta <hr/> <ul style="list-style-type: none"> • Tutortoiminta <hr/> <ul style="list-style-type: none"> • Kerhotoiminta <hr/> <ul style="list-style-type: none"> • Hyvien tekojen palkitseminen säännölliseksi käytännöksi 	<ul style="list-style-type: none"> • Suunnitelma oppilaiden suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä • Kiusaamiseen ja väkivaltaiseen käyttäytymiseen puuttumisen ohjeet • Henkilöstön, opiskelijoiden ja vanhempien perehdytys kiusaamisen ehkäisyn sääntöihin • Kiusaamisen esiintymisen seuranta • Ohjeet opettajien valvontavastuusta • Opettajien perehdytys valvontaan <hr/> <ul style="list-style-type: none"> • Opettajien perehdytys vertaissovitteluun • Käytäntö vertaissovittelijoiden valintaan • Vertaissovittelijoiden koulutus <hr/> <ul style="list-style-type: none"> • Opettajien perehdytys tutortoimintaan • Käytäntö tutor-opiskelijoiden valintaan • Tutor-opiskelijoiden koulutus <hr/> <ul style="list-style-type: none"> • Kerhotoiminnan resurssit ja vastuut <hr/> <ul style="list-style-type: none"> • Palkitsemisen perusteet ja palkinnonsaajien valinnan käytännöt sekä vastuut, palkitsemistilaisuuksien kytkeminen oppilaitoksen toimintaan, ym. 	<ul style="list-style-type: none"> • Valvontakamerat 	<ul style="list-style-type: none"> • Koulutuksen järjestäjä • Opiskelijahuolto-ryhmä • Opiskelijaterveydenhuolto • Sosiaali- ja terveystoimi • Vanhemmat • Non Fighting Generation ry

LAKISÄÄTEISET VAATIMUKSET, MÄÄRÄYKSET JA OHJEET: Laki ammatillisesta koulutuksesta, tutkintojen perusteet

KARTOITUSLOMAKKEITA

- Sosiaalisesti kestävä työympäristö kouluissa ja oppilaitoksissa -kartoituslomake (OKKA-säätiö ja Suomen ympäristöopisto SYKLI): www.koulujaymparisto.fi > Teemojen toteutus > Kartoitustyökaluja
- Kestävän kehityksen kriteerien ja ohjelmien maastouttaminen -hankkeen kartoituslomakkeet: www.koulujaymparisto.fi > Teemojen toteutus > Kartoitustyökaluja

LINKIT

Kiusaamisen ehkäiseminen (Mannerheimin lastensuojeluliitto)

Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen ammatillisissa oppilaitoksissa

Koulurauha-ohjelma

Tukioppilastoiminta ja kummitoiminta (Mannerheimin lastensuojeluliitto)

Vertaissovittelu (Suomen sovittelufoorumi)

Kiusaamisen ja syrjäytymisen ehkäisemisen kampanjat

Non Fighting Generation ry

Lasten ja nuorten syrjäytymisen ehkäisy koulutuksen alalla

(Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2003:4)

Nuorten osallisuushankkeen hyvät käytännöt (Opetushallitus)

Opiskeluterveydenhuollon opas (Sosiaali- ja terveysministeriö)

www.mll.fi/kasvattajille/kiusaaminen

www.oph.fi/julkaisut/2009/hyvinvoinnin_ ja_ terveyden_ edistaminen_ ammatillisissa_ oppilaitoksissa

www.koulurauha.fi

www.mll.fi/kasvattajille

www.ssf-ffm.com/vertaissovittelu

www.nfg.fi

www.minedu.fi > Julkaisut > Julkaisuhaku

www.oph.fi/julkaisut/2006/nuorten_osallisuushankkeen_hyvät_kaytannot

www.stm.fi/julkaisut/nayta/_julkaisu/1058703#fi

Teemojen toteuttaminen (kriteeri 12)	Toimintatavat (kriteeri 13)	Vakiinnuttamisen keinoja (kriteeri 13)	Tekniset ratkaisut (kriteeri 13)	Sidosryhmät (kriteeri 14)
<p>Teema opetuksessa</p> <ul style="list-style-type: none"> • Erityisopetuksen, henkilökohtaisen opetuksen tai tukiopetuksen kehittäminen <p>Teema oppilaitoksen arjessa</p> <ul style="list-style-type: none"> • Moniammatillisen opiskelijahuoltoryhmän toiminnan kehittäminen • Yhteistyökäytäntöiden ja tiedonkulun kehittäminen vanhempien ja muiden opiskelijahuollon sidosryhmien kanssa • Vanhempien aktivointi mukaan vanhempainyhdistyksen toimintaan • Vanhemmille suunnatut tilaisuudet koulutyöstä tiedottamiseksi ja sen kehittämiseksi • Vanhempien aktivointi oppilaitoksen tapahtumien suunnitteluun • Yhteistyö alemman/seuraavan kouluasteen kanssa opiskelijoiden siirtymisen helpottamiseksi • Opetusryhmien kokojen pienentäminen • Kriisitoimintamallin kehittäminen • Opiskelijaterveydenhuollon sekä koulukuraattori- ja psykologiresurssien parantaminen 	<ul style="list-style-type: none"> • Toimiva opiskelijahuoltoryhmä, johon kuuluvat esimerkiksi rehtori, opettajien edustaja(t), erityisopettaja, koululääkäri, kouluterveydenhoitaja, koulu-psykologi, kuraattori ja opinto-ohjaaja, lastensuojelutyöntekijä, erityisnuorisotyöntekijä tai poliisi • Toimivat yhteistyökäytännöt kodin, oppilaitoksen, opiskelijahuollon asiantuntijoiden ja muiden paikallisten tukiverkoston välillä • Oppilaitoksen kriisitoimintamalli • Toimiva oppimisen tukijärjestelmä, joka ottaa huomioon erilaista tukea tarvitsevien opiskelijoiden tarpeet • Riittävän pienet opetusryhmät hyvän oppimisen varmistamiseksi kaikille opiskelijoille 	<ul style="list-style-type: none"> • Opiskelijahuollon toimintamallin, tehtävien sekä työn- ja vastuunjaon kuvaus ja siitä tiedottaminen henkilöstölle, opiskelijoille ja vanhemmille • Kodin, oppilaitoksen, opiskelijahuollon palveluiden ja muiden tukiverkoston välisen yhteistyömallin ja vastuunjaon kuvaus sekä yhteistyön toimivuuden seuranta • Toimenpiteet sekä työn- ja vastuunjako ongelma- ja kriisitilanteiden ehkäisemiseksi, havaitsemiseksi ja hoitamiseksi (kriisisuunnitelma): poissaolojen seuranta, kiusaaminen, väkivalta ja häirintä, mielenterveyskysymykset, tupakointi ja päihteiden käyttö, tapaturmat, onnettomuudet ja kuolemantapaukset • Henkilöstön koulutus ongelma- ja kriisitilanteiden ehkäisyyn ja hoitamiseen • Toimintamallit esim. erityisopetuksen järjestämiseen ja henkilökohtaisen opintosuunnitelman laatimiseen, tukiopetuksen ja opintojen ohjauksen järjestämiseen • Opettajien erityisopetukseen liittyvä koulutus • Resurssien varaaminen riittävän pienten ryhmäkokojen varmistamiseksi 	<ul style="list-style-type: none"> • Opiskelijahuollon tilojen kehittäminen (esim. tilojen riittävyys, mahdollisuus luottamuksellisiin keskusteluihin ja palveluiden käyttöön ilman leimautumisen pelkoa) 	<ul style="list-style-type: none"> • Opiskelijahuoltoryhmä • Opiskelija-terveydenhuolto • Sosiaalitoimi • Vanhempainyhdistys • Non Fighting Generation ry • Muut koulut ja oppilaitokset • Nuorisopoliisi

LAKISÄÄTEISET VAATIMUKSET, MÄÄRÄYKSET JA OHJEET: Laki ammatillisesta koulutuksesta, opetussuunnitelmien perusteet

KARTOITUSLOMAKKEITA

- Sosiaalisesti kestävä työympäristö kouluissa ja oppilaitoksissa -kartoituslomake (OKKA-säätio ja Suomen ympäristöopisto SYKLI): www.koulujaymparisto.fi > Teemojen toteutus > Kartoitustyökaluja
- Kestävän kehityksen kriteerien ja ohjelmien maastouttaminen -hankkeen kartoituslomakkeet: www.koulujaymparisto.fi > Teemojen toteutus > Kartoitustyökaluja

LINKIT

Opiskelijahuollon teemasivut (edu.fi)

Kuntatiedon keskus

Lastensuojelun käsikirja, tietoa oppilashuollosta

Oppilashuoltoa koskevia artikkeleita, julkaisuja ja malleja

(Terveyden ja hyvinvoinnin laitos)

Kodin ja koulun yhteistyö (MUKAVA-hanke)

Laatua kodin ja koulun yhteistyöhön (Opetushallitus)

Sosiaalinen kestävyys ja työsuojelu oppilaitoksissa -hanke

Oppilaitoksen kriisisuunnitelma (edu.fi)

www.edu.fi > Ammatillinen peruskoulutus > Opiskelijahuolto

www.kunnat.net > Opetus ja kulttuuri > Oppilas- ja opiskelijahuolto sekä koulukuljetukset

www.sosiaaliporssi.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/

<http://info.stakes.fi/kouluterveyskysely/FI/tietoa/kouluysteiso/oppilashuolto.htm>

www.mukavahanke.com/projektiit/kk_yhteisty.html

www.edu.fi/julkaisut/laatukuvaus2007.pdf

www.koulujaymparisto.fi/soskeke_hanke.htm

www.edu.fi > Ammatillinen peruskoulutus > Opiskelijahuolto >

Erilaiset ongelma- ja kriisitilanteet > Kriisit

Teemojen toteuttaminen (kriteeri 12)	Toimintatavat (kriteeri 13)	Vakiinnuttamisen keinoja (kriteeri 13)	Tekniset ratkaisut (kriteeri 13)	Sidosryhmät (kriteeri 14)
<p>Teema opetuksessa</p> <ul style="list-style-type: none"> Tutustuminen paikallisiin historiallisiin kohteisiin, rakennuksiin ja muihin kulttuurikohteisiin Vierailu maatilalle, museoon tai muuhun kulttuurilaitokseen Perinteiset työmenetelmät ja -välineet omalla ammattialalla Työpajat, joissa työskennellään vanhoja työmenetelmiä käyttäen Nykyisen ja entisaikojen yhteiskunnan toiminnan ja ihmisten elintapojen vertailu Teatterin ja draaman ja sanataiteen käyttö kulttuurihistorian opetuksessa Kuvataiteen hyödyntäminen historian tulkinnan keinona Video- tai valokuvaesityksen tekeminen paikallishistoriasta ja kulttuuriympäristöistä Oman oppilaitoksen historian kartoitus Opiskelijoiden tekemä haastattelututkimus paikallisesta historiasta, tavoista ja tarinoista ym. <p>Teema oppilaitoksen arjessa</p> <ul style="list-style-type: none"> Perinteisiin liittyvät teemapäivät ja näyttelyt Perinnejuhlat Oppilaitoksen ja sen lähiympäristön historian ja perinteiden tekeminen näkyväksi 	<ul style="list-style-type: none"> Kulttuuriympäristöaiheisten teemapäivien, tapahtumien ja vierailujen vakiinnuttaminen vuosittaiseen opetuksen toteutukseen Kulttuuriympäristöpolun toteutus oppilaitoksen lähiympäristössä Oppilaitoksen historian esittely oppilaitoksen tiloissa 	<ul style="list-style-type: none"> Teemapäivien ja tapahtumien kirjaaminen vuosisuunnitelmaan Opettajien täydennyskoulutus kulttuuriperinnöstä Polun merkintä, ohjeet, kartat, ylläpidon vastuut Pysyvät esittelyposterit tai valokuvanäyttely, tms., kuvauksen laatiminen oppilaitoksen verkkosivuille 	<ul style="list-style-type: none"> Koulurakennuksen ja pihaympäristön kulttuurihistoriallisten kohteiden ennallistaminen Kulttuuriympäristöpolun rakentaminen 	<ul style="list-style-type: none"> Kylätoimikunnat Nuorisoseurat Perinneyhdistykset Marttaliitto Museot Kirjastot Eri taiteenalojen ammattilaiset

LAKISÄÄTEISET VAATIMUKSET, MÄÄRÄYKSET JA OHJEET: Maankäyttö- ja rakennuslaki, rakennussuojelulaki, muinaismuistolaki, luonnonsuojelulaki, maatalouden ympäristötuet

KARTOITUSLOMAKKEITA

- Kerro koulustasi -sivusto (kysymyksiä koulun kulttuuriympäristön kartoittamiseen): www.edu.fi/projektit/tammi/kerrokoulustasi

LINKIT

Museoviraston kulttuuriperintökasvatus

www.nba.fi/fi/kulttuuriperintokasvatus

Suomen Tammi

www.edu.fi/projektit/tammi

Suomen Kulttuuriperintökasvatuksen Seura

www.kulttuuriperintokasvatus.fi

Kulttuuriperintö ja oppiminen -kirja (Opetushallitus, Suomen museoliitto,

www.edu.fi/teemat/kulttuurikasvatus/kulttuuriperinto_ ja_ oppiminen.pdf

Museovirasto ja ympäristöministeriö)

www.museoliitto.fi

Museoliitto

Rakennusperintö (Museoliitto ja ympäristöministeriö)

www.rakennusperinto.fi,

www.rakennusperinto.fi/muuta_sisaltoa/kultympkasvatus/fi_FI/Kulttuuriymparistokasvatus/

Rakennusperintö ja kulttuuriympäristö (ympäristöministeriö)

www.ymparisto.fi > Maankäyttö ja rakentaminen > Rakennusperintö ja kulttuuriympäristö

Kerro koulustasi -sivusto (Suomen Tammi)

www.edu.fi/projektit/tammi/kerrokoulustasi

Teemojen toteuttaminen (kriteeri 12)	Toimintatavat (kriteeri 13)	Vakiinnuttamisen keinoja (kriteeri 13)	Tekniset ratkaisut (kriteeri 13)	Sidosryhmät (kriteeri 14)
<p>Teema opetuksessa</p> <ul style="list-style-type: none"> • Suvaitsevaisuuskasvatus • Vähemmistöryhmien edustajien vierailut kouluun • Monikulttuurisuus ja kansainvälisyys työelämässä • Kansainväliset hankkeet ja vierailut • Kansainvälinen opiskelijavaihto • Vuorovaikutustaitojen harjoittelu eri kulttuuritaustaisten opiskelijoiden kesken • Nuorten omien kulttuurien käsittely opetuksessa • Mahdollisuus nuorisokulttuurin toteuttamiseen esimerkiksi kuvataiteen tai ilmaisutaiteen keinoin <p>Teema oppilaitoksen arjessa</p> <ul style="list-style-type: none"> • Moniarvoisuuden ja tasa-arvoisuuden periaatteiden tekeminen näkyväksi • Syrjinnän ehkäisy -kampanja ja syrjintää ehkäisevien sääntöjen laatiminen yhdessä opiskelijoiden kanssa • Maahanmuuttajaopiskelijoiden tukijärjestelyjen kehittäminen • Maahanmuuttajataustaiset tutoropiskelijat uusille maahanmuuttajaopiskelijoille • Eri kulttuurien juhlapäivien huomioiminen ja niiden taustaan tutustuminen • Etnisen ruuan temaviikot 	<ul style="list-style-type: none"> • Moniarvoisuutta ja tasa-arvoisuutta edistävät toimintatavat opetustilanteissa ja oppilaitoksen arjessa (esim. ryhmäyttäminen, yhdessä tekemistä tukevat opetusmenetelmät, opiskelijoiden vastuuttaminen) • Nollatoleranssi syrjinnässä • Toimivat yhteistyökäytännöt oppilaitoksen ja maahanmuuttajaopiskelijoiden kotien välillä (esim. "kulttuuritulkkien" käyttö vuoropuhelun tukena) 	<ul style="list-style-type: none"> • Keskustelu oppilaitoksen moniarvoisuutta ja tasa-arvoisuutta edistävästä arvoista ja toimintavoista henkilöstön, opiskelijoiden ja vanhempien kesken sekä arvojen ja tapojen kirjaaminen • Oppilaitoksen yhteinen sitoutuminen kaikenlaisen syrjinnän kieltämiseen esimerkiksi kirjallisen julistuksen ja sääntöjen avulla, syrjivän käyttäytymisen valvonta ja seuranta kyselyin, välittömän puuttumisen toimintamallin kuvaus • Yhteistyömallien kuvaus maahanmuuttajaopiskelijoiden kotien ja oppilaitoksen välillä, opettajien ja vanhempien perehdytys toimintamalliin • Maahanmuuttajaopiskelijoiden vanhempien tiedon ja tuen tarpeiden kartoitus ja seuranta, kodin ja oppilaitoksen yhteistyön toimivuuden seuranta 		<ul style="list-style-type: none"> • Kodit ja vanhemmat • Opiskelijahuolto-ryhmä • Maahanmuuttajajyhdistykset • Nuorisotoimi • Sosiaalitoimi • Muut koulut ja oppilaitokset

Teemojen toteuttaminen (kriteeri 12)	Toimintatavat (kriteeri 13)	Vakiinnuttamisen keinoja (kriteeri 13)	Tekniset ratkaisut (kriteeri 13)	Sidosryhmät (kriteeri 14)
<ul style="list-style-type: none"> Maahanmuuttajaopiskelijoiden ja suomalaisten opiskelijoiden yhteisöllisyyttä lisäävät tapahtumat Ulkomaiset ystävyysoppilaitokset Nuorten kulttuurin näyttelyt ja teemapäivä Yhteistyö nuorisotoimen kanssa nuorten kulttuurien välittämisessä sekä rasismien ehkäisyssä 	<ul style="list-style-type: none"> Toimivat maahanmuuttaja-opiskelijoiden tukijärjestelyt (esim. valmistava koulutus, opetuksen eriyttäminen ja tukiopetustyhmät, kuraattorin ja psykologin tukipalvelut, nuorisotyöntekijöiden, kieliavustajien tai kulttuurimentoreiden käyttö mamu-opiskelijoiden tukena) Etnisten ruokakulttuurien huomioon ottaminen kouluruokailussa Eri uskontojen tapojen ja eri kulttuurien juhlapäivien huomioon ottaminen oppilaitoksen arjessa Kansainvälinen opiskelijavaihto mahdollisuutena opiskelijoiden työssäoppimiseen 	<ul style="list-style-type: none"> Tukijärjestelyjen toimintamallin kuvaus sekä henkilöstön ja vanhempien perehdytys tukijärjestelyihin, tuen tarpeiden kartoittaminen ja seuranta, tukipalveluiden toimivuuden arviointi Opettajien täydennyskoulutus: arvo- ja suvaitsevaisuuskasvatus, monikulttuurisuuspedagogiikka, mamu-opiskelijoiden kulttuuritausta, mamu-opiskelijan kohtaaminen Maahanmuuttajaopetuksen yhdysopettajan nimeäminen Kulttuuriin ja tapoihin liittyvien käytäntöjen, tapojen ja juhlapäivien huomioon ottaminen opetussuunnitelmassa ja oppilaitoksen toimintasuunnitelmassa Opiskelijavaihdon organisointi, vastuut ja tiedotus 		

KARTOITUSLOMAKKEITA

- Kestävän kehityksen kriteerien ja ohjelmien maastouttaminen -hankkeen kartoituslomakkeet: www.koulujaymparisto.fi > Teemojen toteutus > Kartoitustyökaluja

LINKIT

Monikulttuurinen koulu (edu.fi)
 Monikulttuurisen pedagogiikan sivusto Moped

www.edu.fi > Maahanmuuttajien koulutus > Monikulttuurinen koulu
www.mopedkoulu.fi